

Analýza fokusních skupin s žáky ZŠ a SŠ

Cíl projektu:

...konfrontovat závěry z FG se vzdělavateli s tím, jak to vidí samotní žáci. Podpořit či vyvrátit tyto teze a ptát se, proč se tak děje.

Výzkumné otázky:

- Jak komunikují žáci na sociálních sítích?
- Jak se může do výuky o chování na sociálních sítích zapojit škola a vzdělavatelé?

Zjištění:

1) Žáci popisovali, které sociální sítě používají. Naprostá většina z nich má účty v následujících aplikacích a využívá je příslušným způsobem: Facebook (komunikace), Youtube (sledování a sdílení videí), Instagram (sdílení fotografií). Polovina žáků účastnících se fokusních skupin používá rovněž Twitter (sdílení a sledování osobních statusů), v němž jsou ovšem spíše v roli pozorovatelů „dospělého“ světa. Dále polovina z nich využívá Snapchat, který popisují jako zábavnější (protože rychlejší) formu komunikace především se stejně starými kamarády než Facebook.

„Používám Facebook na komunikaci a domlouvání se s přáteli, občas si tam přečtu nějaký zajímavý články. Pak taky používám Instagram na fotky, Snapchat, a k tomu ještě dost používám Youtube, kde se dívám na zajímavý videa. Twitch mám hlavně na zábavu, Twitter spíš pasivně, sleduju tam nějaký osobnosti“ (FG 2).

V případě kanálu Youtube se objevuje zajímavé rozdělení na čistě zábavnou funkci, kdy se sledují jakákoliv náhodná videa a jde zejména o legraci. Žáci ovšem popisovali i angažovaný rozměr Youtube, kdy sledování youtuberů sami vnímají jako formu osobní občanské angažovanosti.

„Jak si zmiňoval ten Youtube. Já mám pocit, že jako sleduju poměrně dost lidí na Youtube a ti lidi se vyjadřují k poměrně hodně tématům. Týkajících se nejen srandovních videí a videí, které koloujou na internetu, ale týkající se opravdu závažných témat, který hýbou poměrně světem. Sledování těchto lidí je jiný – politický“ (FG 2).

„Nejčastěji, když hledám na Youtube, se snažím něco najít, tak poměrně často hledám nějaký animace, do kterých to ti lidi vysvětlují. Že je to většinou ještě víc naučný a poučný, než když to kreslí na tabuli. Protože, když to kreslí na tabuli, tak to z toho člověk nemusí pochopit. Ta animace je ještě většinou dobře dovysvětlena tou jeho mluvou. Většinou je to teda v angličtině, protože v češtině se takových věcí moc nenajde. Ale myslím, že v dnešní době, obzvláště ani u nás, ve škole nebo ve třídě nebo nevím, tak to není žádný problém. Že už jsme v té angličtině na tak vysoký úrovni, že není problém si ani přeložit ty dovysvětlivky k těm animacím, když to člověk vidí před sebou a vidí, jak to vypadá. Tak nějaký ty věci“ (FG 3).

Zajímavý je pohled na využívání emailu. Pro většinu žáků platí, že používají email pro oficiální komunikaci – se školou, s úřady, s dospělými a s cizinou. Ostatním oblastem dominuje Facebook, jehož messenger se stal naprosto automatickou součástí komunikačních prostředků současných mladých lidí.

„Hodně využívám Facebook, hlavně na komunikaci a na plánování různých akcí s lidma. A taky na sledování přátel, které tak často nevidám. Ale spíš si s těma lidma tolik nepíšu, protože jsem zvyklá hodně telefonovat. A jinak taky používám email, ale ten používám na dlouhý oficiální zprávy. Nebo zprávy třeba do ciziny. Jinak moc nic“ (FG 3)

2) Současní žáci se shodovali na tom, že v současné době jim připadá důležité být informovaný a udržovat se v obraze o aktuálním dění. Tento stav většina účastníků popisovala jako zcela samozřejmý.

„Celkově jde jako nějaký politický stav, co vládne ve světě, v naší zemi apod. Tak mám tendenci si dohledávat věci, jak to doopravdy je prostě. Co, kdo přikrášlil a podobně. Protože je takový blbý být neinformovaný“ (FG 2).

- 3) Kde mladí lidé hledají informace a z jakých zdrojů je čerpají? Většinou z internetu. Ohledně důvěryhodnosti informací na internetu žáci jasně oddělovali zpravodajství a weby k tomu určené (idnes.cz, aktualne.cz, novinky.cz) od sociálních sítí a jejich aplikací. V prvním případě informace považují za důvěryhodnější a ověřené, neboť jsou psané profesionálními novináři. Zatímco nedůvěra vůči informacím ze sociálních sítí panuje i z důvodu, že přispěvatelé jsou „lidé jako my.“

„Sociálními sítím, třeba Youtube prostě nevěřím, protože chtějí předat nějakou informaci a tomu absolutně nevěřím, protože ty lidi jsou stejný jako já. Takže si na to můžou udělat obrázek z ledačeho a prostě si jen přečtou články někde na internetu a řeknou si:“ jo, natočím o tom video“ (FG 2).

„Zprávy od nich (pozn. na sítích) jsou tak trošku manipulativní. Možná, že až moc. Je to moc málo faktů na hodně názorů, který vlastně oni předvádějí těm lidem, místo toho, aby jim předložili nějaký fakta, který vůbec si přečetli na nějakých seriózních webech. Nebo o tom vědí, protože například na těch místech byli a vědí o tom nebo nějaký takovýhle. Mám pocit, že obzvlášť na Youtubu, ty fakta, ty lidi si myslej, že dávaj, takže s faktama realnejma občas nemají vůbec nic společného“ (FG 2).

„Na zprávy Facebook nevyžívám. Používám aplikaci BBC a Idnes. Protože vždycky Facebook mi přijde vždycky strašně manipulativní. Že na tom BBC a Idnes mi to přijde aspoň do nějaký míry pravdivý a ověřitelný. Ale ne nějak zmanipulovatelný. Ale když jsem v různých skupinách na Facebooku a tam to lidi strašně manipuluje... Tak proto Facebook navyžívám“ (FG 2).

- 4) Specifickou pozici z hlediska získávání informací zastává u mladých lidí Facebook, neboť na něm všichni mají účet, aktivně ho využívají a čtou. Většina účastníků si uvědomuje a jmenovitě poukazuje na nedůvěryhodnost zpráv sdílených na Facebooku. Popisovali nedostatek ověřených informací a jejich manipulativní charakter.

„Pokud najdu na nějaké sociální síti nějakou zprávu, tak pokud se odkazuje na nějakou zpravodajskou agenturu, které se dá nějak věřit, která má nějakou celkem dobrou reputaci. Tak si to neověřuju. A pokud se nikam neodkazuje, tak tomu nevěřím té zprávě“ (FG 2).

- 5) Současně oceňovali Facebook jako informační kanál, který je nejvíce aktuální, z nějž se hned dozvíte, že se něco stalo. A kam jako autoři píší sami účastníci událostí – což přidává zprávám na autenticitě.

„Mě přijde dobrý na těch sociálních médiích, že dost často se ty zprávy můžou dozvědět od lidí, kterých se to přímo týká. Takže když byl teroristický útok ve Francii, v Paříži někdy před, já nevím, kdy to bylo. Si nepamatuju. Tak jsem mohl číst od člověka, který tam přímo byl na tom místě“ (FG 2).

„Nicméně na Facebooku, maj lidi tendenci vás vždycky informovat hnedka, jako dvě hodiny po tom, co se něco stalo. Tak je tam hromada statusů o tom, že se něco stalo. Takže se o to člověk začne zajímat, ještě dřív než to stihne přečíst třeba v novinách nebo na internetu“ (FG 2).

- 6) Jakým stylem dle svých slov na sociálních sítích komunikují? Žáci popisovali, že používaný komunikační styl přizpůsobují skupině, s níž jsou zrovna v interakci. Mění podle toho jazyk a způsob vyjadřování a témata, ale současně ne nutně své hodnoty.

„Tak já jsem zjistila, že se mi to hodně mění s ohledem na ty komunity, co mám na těch sociálních sítích. Že na Twichi třeba, tak často používám hodně jako anglický vsuvky, nějaký zkratky apod. Na Facebooku je to taková všehosměs. Že se snažím mluvit spisovně. Normálně ve větách, ale občas tam hodím nějakou tu zkratku a tak. Protože je furt ještě takový přátelštější teritorium, řekla bych. A na Instagramu prakticky jen, jakože normálně věty. Jakože tam nedávám ani ty zkratky a tak“ (FG 2).

„No, že hodně záleží, s jakýma lidma mluvím. Protože na těch sociálních sítích mluvím s hrozně různýma lidma. Který se...A s každým mluvím úplně jinak. Protože je úplně z různých částí světa, úplně jinak mluví, zná jiný věci. A takže se to hrozně liší, jak mluvím, jak s kým“ (FG 2).

- 7) Jako pozitivní a lákavou stránku sociálních sítí označovali žáci anonymitu prostředí, již se nebojí, naopak ji sami významně využívají. Buď k tomu, aby byli v diskuzích na sítích bráni jako rovnocenní

partneři (což se, prozradí-li svůj věk, ne vždy děje), nebo k tomu aby se odvážili sdělovat své skutečné názory bez obav z násilné reakce. Komunikaci reálnou a tu na sociálních sítích tak vnímají jako diametrálně odlišnou. Anonymita sociálních sítí jim otevírá nové možnosti takřka bezbřehé komunikace.

„Ta komunikace přes jakékoli sociální síť, přes internet obecně, tak je hrozně, nutí člověka být otevřená. Prostě. Nejen ve špatném slova smyslu. Dovolím si tam říct něco, co bych jinak neřekla, protože by mě za to někdo zmlátil“ (FG 2).

„Je to hrozně pěkný, že můžu s někým mluvit a vůbec to neřešit. I když to je pozitivní a zároveň negativní, to že tam může být úplně kdokoli úplně anonymní. Že jako můžu mluvit a nemusím se bát o to, jaký to bude mít následky. Protože s tím člověkem se prostě nikdy neuvidím. Ani jako nemá moc šanci zjistit, kdo jsem“ (FG 2).

„Ta ochranná bariéra sociálních sítí má zase svoji výhodu, protože, když nějaký člověk, kterej, já nevím, třeba... To řeknu na příkladě biathlonu. Když byla ta fakt obrovská diskuze na tom Youtube, když jsem tam s těma Rusama řešili doping a jestli pak Fourcade tou hůlkou napích toho Šipulina. Jestli ho tou hólí napích schválně nebo to bylo omylem a teďkon my jsme to řešili a Rusové říkali jako:“ Jo, my nedopujem a on ho napích schválně“, a řešili jsme to na síti fakt dlouho. A mám jako dojem, že ta anonymita nebo bariéra tý vzdálenosti mezi náma, několik tisíc kilometrů do Ruska a ještě ta obrazovka, podle mě to má výhodu v tom, že já mám možnost říct svůj názor, protože asi bych si nestoupil proti dvoumetrovému Borisovi Steroidákovi a neřek mu:“ Vy jste hajzl, vy jste národ dopujících hajzlů“, protože to bych dopad špatně, že jo. Ale já to chci říct. Ale toleto, toleto mi prostě tu možnost dává“ (FG 3).

„Každej, může napsat, co chce. I do nějakých témat, který jsou, kdy ta diskuze je poměrně už žhavá. Už se to nějak začíná probírat, už tam ti lidi tak nějak začínaj na sebe nadávat. A pořád ten člověk tam může napsat, co chce, protože má pocit, že sedí za tou ochranou bariérou. Je u toho monitoru, protože tam nikdo nemůže vystrčit ruku a dát facku. Jako by to bylo v normální diskuzi, kdyby mluvili face to face. Protože občas někomu ulítnou nervy a už potom to není jen diskuze, o tom, že mluvěj spolu. A přesně to je podle mě věc, která je na tom. Například Facebooku ano, taky špatně, protože ti lidi díky tomu si myslěj, že můžou říct úplně všechno. I když to tak ve skutečnosti není, protože on je ten zákon na těch sociálních sítích pořád platí. Jenom ty lidi si to občas neuvědomujou. Protože mají pocit, že je za to nemůže nikdo postihnout“ (FG 2).

Současně si žáci velmi uvědomují, že stejné anonymity lez využívat i jinak – k výrazně vulgárním či urážlivým reakcím. Anonymita přináší aspekt chybějícího sociálního korektivu, který nás drží při jednání tváří v tvář.

„Obecně bych řek, že ta konverzace na sociálních sítích se oproti normální konverzaci, se liší absencí sociální kontroly“ (FG 2).

„No jasně, ale jako je to tak, že když mám účet na nějaký sociální síti, na který se já bavím s několika lidma, tak asi nebudu psát nějaký úplně pitomý statusy, který by mě úplně shodily před těma lidma, i když je vůbec neznám, protože stejně s nima chci nějak komunikovat“ (FG 2).

- 8) Na otázku, jakou roli může ve vzdělávání o sociálních sítích hrát škola, odpovídali žáci poměrně svorně. Dokázali si představit, že se ve třídě o těchto tématech bude diskutovat. Ovšem spíše mezi žáky než přímo s jejich vzdělavateli, kteří v jejich očích patří do kategorie dospělých a jejich rodičů. Většinou rovněž odmítali přidávat si učitele na osobní facebookové profily.

„Mě třeba učitel na Facebooku strašně vadil. Protože oni spojujou můj osobní život se školou. A to nemá mít vůbec nic společného“ (FG 2).

„Já myslím, že pokud to bude nějak aktuální, tak na to můžou učitelé reagovat. Ale myslím si, že by to mělo být na žádost studentů, než že by v tom měli mít učitelé nějakou přílišnou iniciativu. V tom nám radit, jak komunikovat na sociálních sítích. Zvláště, když to sami neuměj nebo tak“ (FG 2).

Na závěr můžeme konstatovat, že účastníci žakovské fokusní skupiny se shodli na tom, že digitální a reálný svět je pro ně světem jedním a cítí se v něm stejně přirozeně. Pouze přepínají komunikační styly, kdy v digitálním světě komunikují krátce, rychle a na všechny strany. Využívají anonymity sociálních

#COMPETENCES

sítí, aby rozšířili svou komunikační základnu a pouští se do debat se skupinami, které by v reálném světě oslovovali jen stěží. Proměňuje se tedy jazyk a odvaha, s níž oslovují lidi a hájí své názory. Současně podle svých slov žáci nemění své hodnoty, a tedy ani chování. Naopak onu hodnotovou proměnlivost pozorují u svých rodičů, pro něž sociální sítě představují jakýsi „nereálný svět, v němž mohou vypnout svou osobnost“ (FG 3).

Témata sociálních sítí by žáci ve škole otvírali rádi, ovšem daleko více je zajímá postoj jejich vrstevníků než učitele. Vzdělavatel je vnímán jako osoba vzdálená, může žáky zaujmout svým zájmem a otázkami, ale rozhodně by se neměl pokoušet je nějak vzdělávat (dle jejich slov poučovat). Škola nebo třída tak může být diskusní a vzdělávací platformou o sociálních sítích a digitálním světě, ovšem vzdělavatel musí zastávat roli nanejvýše facilitátora diskuse.